SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

III. ÚS 192/2021-72

Ústavný súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedu senátu Roberta Šorla a sudcov Petra Straku a Martina Vernarského (sudca spravodajca) v konaní podľa čl. 127 Ústavy Slovenskej republiky o ústavnej sťažnosti sťažovateľa [redacted], [redacted], [redacted] zastúpeného [redacted], advokátkou, [redacted], proti postupu Okresného súdu Vranov nad Topľou v konaní vedenom pod sp. zn. 12T/65/2008 takto

r o z h o d o l :

1. Postupom Okresného súdu Vranov nad Topľou v konaní vedenom pod sp. zn. 12T/65/2008 **b o l o p o r u š e n é** základné právo sťažovateľa na prerokovanie veci bez zbytočných prieťahov podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky a čl. 38 ods. 2 Listiny základných práv a slobôd a právo na prejednanie jeho záležitosti v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.

2. Okresnému súdu Vranov nad Topľou **p r i k a z u j e**, aby v konaní vedenom pod sp. zn. 12T/65/2008 konal bez zbytočných prieťahov.

3. Sťažovateľovi priznáva finančné zadosťučinenie v sume **1 500 eur**, ktoré **j e** Okresný súd Vranov nad Topľou **p o v i n n ý** zaplatiť mu do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto rozhodnutia.

4. Kancelárii Ústavného súdu Slovenskej republiky **u k l a d á** povinnosť zaplatiť trovy právneho zastúpenia sťažovateľa **384,08 eur** na účet ustanovenej právnej zástupkyne do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto rozhodnutia.

5. Okresný súd Vranov nad Topľou **j e p o v i n n ý** nahradiť štátu trovy právneho zastúpenia **384,08 eur** na účet Kancelárie Ústavného súdu Slovenskej republiky do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto rozhodnutia.

6. Vo zvyšnej časti ústavnej sťažnosti sťažovateľa **n e v y h o v u j e .**

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavná sťažnosť sťažovateľa, skutkový stav veci a argumentácia sťažovateľa

1. Ústavný súd uznesením č. k. III. ÚS 192/2021-51 z 22. júna 2021 prijal v celom rozsahu na ďalšie konanie ústavnú sťažnosť sťažovateľa upravenú ustanovenou právnou zástupkyňou podľa § 56 ods. 5 zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“), ktorou namietal porušenie svojho základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prieťahov podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) a čl. 38 ods. 2 Listiny základných práv a slobôd (ďalej len „listina“) a práva na prejednanie svojej záležitosti v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) postupom Okresného súdu Vranov nad Topľou (ďalej len „okresný súd“) v konaní vedenom pod sp. zn. 12T/65/2008 (ďalej len „napadnuté konanie“).

2. Z ústavnej sťažnosti vyplýva, že 6. mája 2008 prokurátor Okresnej prokuratúry Humenné podal na sťažovateľa obžalobu pre prečin výtržníctva podľa § 364 ods. 1 písm. a) Trestného zákona a prečin útoku na orgán verejnej moci podľa § 322 ods. 1 písm. a) Trestného zákona. Z dôvodu zaujatosti sudcov Okresného súdu Humenné bola predmetná trestná vec uznesením Krajského súdu v Prešove postúpená na okresný súd a je vedená pod sp. zn. 12T/65/2008. Sťažovateľ vytkol, že v uvedenej trestnej veci okresný súd vôbec nekonal takmer 4 roky a prvé hlavné pojednávanie vo veci nariadil až na 25. júl 2012. Predmetné hlavné pojednávanie bolo odročené na 11. október 2012 z dôvodu pribrania súdnych znalcov z odboru medicíny, odvetvia psychiatrie pre účely posúdenia duševného zdravia sťažovateľa. Okresný súd následne 12. októbra 2020 pribral do konania znalca, avšak dosiaľ nebol vypracovaný znalecký posudok.

3. Sťažovateľ poukázal na to, že už len samotná celková dĺžka konania takmer 13 rokov bez právoplatného skončenia veci svedčí o tom, že dochádza k zbytočným prieťahom. Tiež uviedol, že v danom prípade ide o vec patriacu k štandardnej agende všeobecných súdov, ktorá nie je skutkovo ani právne zložitá, pričom svojím správaním neprispel k vzniku zbytočných prieťahov.

4. Sťažovateľ je toho názoru, že nečinnosťou okresného súdu a tiež jeho neefektívnym postupom došlo k zbytočnému predĺženiu napadnutého konania, ktorého dĺžka ho psychicky mimoriadne zaťažuje, pritom sa vytráca i základný zmysel trestného konania, ktoré je neúčelné, neproporcionálne, nehospodárne a najmä neprimerane zaťažujúce zúčastnené osoby.

5. Na základe uvedených skutočností sťažovateľ navrhol, aby ústavný súd nálezom rozhodol, že okresný súd v napadnutom konaní porušil jeho základné právo podľa čl. 48 ods. 2 ústavy a čl. 38 ods. 2 listiny a právo podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru, aby prikázal okresnému súdu vo veci konať bez zbytočných prieťahov a zaplatiť sťažovateľovi primerané finančné zadosťučinenie v sume 20 000 eur, ako aj náhradu trov konania.

II.
Vyjadrenie okresného súdu, replika sťažovateľa

II.1. Vyjadrenie okresného súdu:

6. Okresný súd vo svojom vyjadrení k ústavnej sťažnosti uviedol, že vec nie je skutkovo a právne zložitá a neboli zistené žiadne prekážky postupu súdu. Sťažovateľ sa však opakovane nezúčastňoval nariadených hlavných pojednávaní, z účasti na ktorých sa ospravedlňoval zdravotnými dôvodmi, ktoré ani dodatočne nepreukázal hodnovernými lekárskymi potvrdeniami, ako aj ďalšími skutočnosťami, ktoré takisto neboli nijako preukázané. Neúspešné boli aj pokusy o jeho predvedenie. Neskôr prejavil súhlas na konanie hlavného pojednávania v jeho neprítomnosti, ale tento súhlas nespĺňal podľa názoru zákonnej sudkyne podmienky „výslovného súhlasu" v zmysle § 252 ods. 3 Trestného poriadku. Sťažovateľ tiež nebol ochotný podrobiť sa znaleckému vyšetreniu pred dvoma znalcami [redacted]. Opakovane sa nezúčastnil termínov znaleckého vyšetrenia a po tom, čo znalci požiadali súd o jeho predvedenie k znaleckému vyšetreniu, odmietol sa mu podrobiť a so znalcami nespolupracoval. Sťažovateľ sa opakovane nezúčastňuje termínov znaleckého vyšetrenia ani u nových znalcov [redacted]. Okresný súd k tomu dodáva, že znalecké vyšetrenie duševného stavu sťažovateľa je nevyhnutnou podmienkou na rozhodnutie v danej trestnej veci.

7. Ďalej v zmysle vyjadrenia okresného súdu v predmetnej trestnej veci neboli zistené prieťahy spôsobené jeho nečinnosťou, avšak niektoré jeho úkony možno považovať za neefektívne, v čoho dôsledku sa konanie predĺžilo. Príkladom neefektívnej činnosti okresného súdu bolo jeho rozhodovanie o námietke zaujatosti zákonnej sudkyne z 11. októbra 2012 vznesenej sťažovateľom. Uznesením Krajského súdu v Prešove č. k. 3Tos/23/2012-470 z 20. novembra 2012 bolo uznesenie okresného súdu zrušené z dôvodu, že námietka zaujatosti vznesená sťažovateľom spočívala len v procesnom postupe súdu, o čom sa v zmysle § 32 ods. 6 Trestného poriadku nekoná. Málo efektívny bol aj postup zo strany súdu voči znalcom, najmä [redacted], ktorý nereagoval na opakované výzvy zo strany súdu na vypracovanie znaleckého posudku, následne aj o vrátenie spisu bez vypracovaného znaleckého posudku. Okresný súd uznal, že mal postupovať voči znalcom dôraznejšie aj za využitia poriadkových opatrení, prípadne signalizovať ich nečinnosť a neposkytnutie súčinnosti súdu Ministerstvu spravodlivosti Slovenskej republiky. V období od 15. júla 2016 do 7. júna 2019 sa spis nachádzal u dvoch znalcov [redacted], ktorá sa neskôr vyjadrila, že [redacted] jej spis fyzicky nepredložil.

8. K vyjadreniu bolo priložené aj vyjadrenie zákonnej sudkyne, v ktorom chronologicky popísala priebeh napadnutého konania.

II.2. Replika sťažovateľa:

9. Sťažovateľ sa vo svojej replike k vyjadreniu okresného súdu v celom rozsahu stotožnil s názorom okresného súdu, že napadnuté konanie nie je skutkovo a právne zložité, a súhlasil aj s tým, že neboli zistené žiadne prekážky brániace postupu súdu, ako aj s tým, že niektoré úkony súdu možno považovať za neefektívne a v ich dôsledku došlo k predĺženiu konania. Nesúhlasil však s tým, že sa nezúčastňuje termínov znaleckého vyšetrenia, pretože *„spolupracoval so všetkými*

znalcami v rámci svojich možností a schopností“. Odmietol akurát akúkoľvek komunikáciu so znalcom, ktorý v znaleckom posudku na jeho osobu uviedol, že bol odsúdený za obzvlášť závažné zločiny, čo podľa sťažovateľa nie je pravdivé tvrdenie. Pokiaľ ide o ďalších súdom ustanovených znalcov, týchto prostredníctvom mailov v zákonnej lehote kontaktoval a žiadal, aby ho vzhľadom na jeho telesné zdravie a vzdialenosti navštívili pre účely vyšetrenia v mieste jeho trvalého bydliska. Podľa sťažovateľa nie je pravdou ani to, že sa opakovane a bez náležitého a preukázateľného zdôvodnenia nezúčastňoval hlavných pojednávaní. V každom prípade jeho neúčasti súdu v predstihu oznámil, že sa zo zdravotných, resp. iných objektívnych dôvodov nemôže pojednávania zúčastniť, a vyjadril svoj súhlas, aby sa vo veci pojednávalo v jeho neprítomnosti.

10. Sťažovateľ tiež uviedol, že nemôže byť na jeho ťarchu zrušenie oboch prvostupňových rozsudkov vydaných v jeho trestnej veci s pokynom odvolacieho súdu vykonať opakované znalecké dokazovanie, ako ani skutočnosť, že spis sa v období od 15. júla 2016 až do 7. júna 2019 nachádzal u dvoch znalcov [redacted], pričom dosiaľ nebol vypracovaný znalecký posudok.

11. Ústavný súd podľa § 58 ods. 3 zákona o ústavnom súde upustil od ústneho pojednávania v danej veci, pretože na základe ústavnej sťažnosti, vyjadrenia okresného súdu, repliky sťažovateľa a predloženého súdneho spisu je zrejmé, že od tohto pojednávania nemožno očakávať ďalšie objasnenie veci.

III.
Posúdenie dôvodnosti ústavnej sťažnosti

12. Sťažovateľ sa svojou ústavnou sťažnosťou domáha vyslovenia porušenia základného práva podľa čl. 48 ods. 2 ústavy a čl. 38 ods. 2 listiny a práva podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru, pričom k porušeniu označených práv malo dôjsť postupom okresného súdu v napadnutom konaní.

13. Ústavný súd si pri výklade základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prieťahov garantovaného v čl. 48 ods. 2 ústavy osvojil judikatúru Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej len „ESĽP“) k čl. 6 ods. 1 dohovoru, pokiaľ ide o právo na prejednanie záležitosti v primeranej lehote, preto v obsahu týchto práv nemožno vidieť zásadnú odlišnosť (napr. II. ÚS 55/98, I. ÚS 132/03, IV. ÚS 105/07, IV. ÚS 90/2010).

14. Otázku existencie zbytočných prieťahov v konaní a porušenia základného práva podľa čl. 48 ods. 2 ústavy a čl. 38 ods. 2 listiny a práva podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru ústavný súd skúma vzhľadom na konkrétne okolnosti prípadu, a preto aj v prípade sťažovateľa preskúmal z hľadiska charakteru prejednávanej veci jej skutkovú a právnu zložitosť, ďalej správanie sťažovateľa v priebehu konania a napokon aj postup konajúceho súdu.

15. Pokiaľ ide o právnu a faktickú zložitosť veci, ústavný súd je toho názoru, že vec sťažovateľa nemožno považovať za zložitú či akokoľvek sa vymykajúcu bežnej rozhodovacej činnosti súdov, preto dĺžka konania nebola závislá od skutkovej či právnej náročnosti prerokovávanej veci.

16. Ďalším kritériom, podľa ktorého ústavný súd zisťoval existenciu zbytočných prieťahov v napadnutom konaní, bolo správanie sťažovateľa. Z vyjadrenia okresného súdu, z chronologického prehľadu jednotlivých úkonov súdu a z predloženého súdneho spisu vyplýva, že sťažovateľ negatívne ovplyvnil priebeh konania a prispel k jeho predĺženiu. Nedostavil sa na hlavné pojednávanie nariadené na 27. február 2013, z dôvodov na jeho strane bol zrušený termín hlavného pojednávania nariadeného na 15. máj 2014 a nedostavil sa ani na hlavné pojednávanie nariadené na 12. jún 2014, a to z dôvodov, ktoré nešpecifikoval ani nijako nepreukázal. Zároveň sa nedostavil na hlavné pojednávania 8. júna 2016, 8. septembra 2016, 9. novembra 2016 a 26. januára 2017, avšak z dôvodu nevypracovania znaleckého posudku sa tieto pojednávania aj tak nemohli uskutočniť. Sťažovateľ sa tiež opakovane nezúčastnil termínov znaleckého vyšetrenia pred dvoma znalcami [redacted] a po tom, čo znalci požiadali súd o jeho predvedenie k znaleckému vyšetreniu, odmietol sa mu podrobiť a so znalcami nespolupracoval. Sťažovateľ sa opakovane nezúčastnil termínov znaleckého vyšetrenia ani u nových znalcov [redacted], preto znalci požiadali o jeho predvedenie na 10. august 2021. Okresný súd toto predvedenie nariadil, avšak sťažovateľ predvedený nebol, pretože nebol zastihnutý v mieste svojho bydliska. Uvedené skutočnosti ústavný súd zohľadnil pri rozhodovaní o primeranom finančnom zadosťučinení.

17. Napokon ústavný súd hodnotil postup okresného súdu z hľadiska existencie zbytočných prieťahov v doterajšom priebehu konania, vychádzajúc z ústavnej sťažnosti, z vyjadrenia okresného súdu, repliky sťažovateľa a z predloženého súdneho spisu. Okresný súd bol nečinný päť a pol mesiaca, a to od 15. júla 2015, keď mu bolo doručené uznesenie odvolacieho súdu o zrušení jeho rozsudku z 2. júla 2014, do 30. decembra 2015, keď bol nariadený termín hlavného pojednávania. Nečinnosťou sa vyznačovalo aj obdobie od 26. januára 2017 do 26. marca 2018 (telefonický kontakt zákonnej sudkyne so znalcom), teda v dĺžke jeden rok a dva mesiace. Od predloženia súhlasu sťažovateľa so zmenou zákonného sudcu 15. júla 2019 do nariadenia termínu hlavného pojednávania 16. decembra 2019 uplynulo päť mesiacov, čo je ďalším obdobím nečinnosti okresného súdu. Ústavný súd poukazuje aj na skutočnosť, že uznesením z 12. októbra 2020 okresný súd pribral do konania znalcov [redacted], avšak toto uznesenie bolo expedované až 12. februára 2021, teda po štyroch mesiacoch.

18. Napadnuté konanie sa vyznačovalo aj nesústredenou a neefektívnou činnosťou okresného súdu. Príkladom jeho neefektívnej činnosti bolo rozhodovanie o námietke zaujatosti zákonnej sudkyne z 11. októbra 2012 vznesenej sťažovateľom. Uznesením Krajského súdu v Prešove č. k. 3Tos/23/2012-470 z 20. novembra 2012 bolo uznesenie okresného súdu zrušené z dôvodu, že námietka zaujatosti vznesená sťažovateľom spočívala len v procesnom postupe súdu, o čom sa v zmysle § 32 ods. 6 Trestného poriadku nekoná. Neefektívny bol aj postup zo strany súdu voči znalcom, najmä [redacted], ktorý nereagoval na opakované výzvy zo strany súdu na vypracovanie znaleckého posudku, následne aj o vrátenie spisu bez vypracovaného znaleckého posudku. Okresný súd uznal, že mal postupovať voči znalcom dôraznejšie aj za využitia poriadkových opatrení, prípadne signalizovať ich nečinnosť a neposkytnutie súčinnosti súdu Ministerstvu spravodlivosti Slovenskej republiky. V dôsledku uvedeného sa spis nachádzal u dvoch znalcov [redacted] (resp. fyzicky u [redacted]) v období od 15. júla 2016 do 7. júna 2019, teda takmer tri roky, pričom znalecký posudok vypracovaný nebol a aj samotné vrátenie spisu bez vypracovania znaleckého posudku trvalo značne dlhú dobu.

19. Neefektívna činnosť okresného súdu spočíva podľa názoru ústavného súdu aj v tom, že okresný súd už dvakrát rozhodoval vo veci rozsudkom, avšak jeho rozsudky boli odvolacím súdom zrušené v celom rozsahu, a to prevažne z dôvodu procesných nedostatkov.

20. Nielen nečinnosť, ale aj nesprávna, nesústredená a neefektívna činnosť všeobecného súdu môže zapríčiniť porušenie ústavou (dohovorom) zaručeného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prieťahov, a to v prípade, ak jeho činnosť nesmerovala k odstráneniu právnej neistoty týkajúcej sa tých práv, kvôli ktorým sa sťažovateľ na neho obrátil s návrhom, aby o jeho veci rozhodol (m. m. I. ÚS 688/2014).

21. Vychádzajúc z uvedeného, ústavný súd dospel k záveru, že v napadnutom konaní došlo k zbytočným prieťahom, a tým aj k porušeniu základného práva sťažovateľa na prerokovanie veci bez zbytočných prieťahov podľa čl. 48 ods. 2 ústavy a čl. 38 ods. 2 listiny a práva na prejednanie jeho záležitosti v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru.

22. Podľa čl. 127 ods. 2 druhej vety ústavy ak porušenie práv alebo slobôd vzniklo nečinnosťou, ústavný súd môže prikázať, aby ten, kto tieto práva alebo slobody porušil, vo veci konal.

23. Ústavný súd na základe svojho zistenia, že postupom okresného súdu došlo k porušeniu označených práv sťažovateľa, mu prikázal, aby v napadnutom konaní konal bez zbytočných prieťahov, pretože označená vec nebola v čase rozhodovania ústavného súdu o ústavnej sťažnosti sťažovateľa právoplatne skončená.

24. Podľa čl. 127 ods. 3 ústavy ústavný súd môže svojím rozhodnutím, ktorým vyhovie sťažnosti, priznať tomu, koho práva podľa odseku 1 boli porušené, primerané finančné zadosťučinenie.

25. Sťažovateľ v ústavnej sťažnosti žiadal o priznanie primeraného finančného zadosťučinenia v sume 20 000 eur, čo odôvodnil celkovou dĺžkou napadnutého konania, dlhoročnou právnou neistotou, ktorá mu spôsobila psychickú traumu, pocit bezmocnosti, krivdy, poníženia a menejcennosti a viedla aj k zhoršeniu jeho zdravotného stavu.

26. Cieľom primeraného finančného zadosťučinenia je dovŕšenie ochrany porušeného základného práva v prípadoch, v ktorých sa zistilo, že k porušeniu došlo spôsobom, ktorý vyžaduje poskytnutie vyššieho stupňa ochrany, nielen deklaráciu porušenia, prípadne príkaz na ďalšie konanie bez porušovania základného práva (IV. ÚS 210/04).

27. Pri určení primeraného finančného zadosťučinenia ústavný súd vychádzal zo zásad spravodlivosti aplikovaných ESĽP, ktorý spravodlivé finančné zadosťučinenie podľa čl. 41 dohovoru priznáva so zreteľom na konkrétne okolnosti prípadu.

28. Vzhľadom na doterajšiu dĺžku konania vedeného okresným súdom, na jeho nečinnosť, ako aj nesústredenú a neefektívnu činnosť, berúc do úvahy predmet konania na okresnom súde, správanie sťažovateľa (bod 16), ako aj všetky okolnosti daného prípadu, ústavný súd považoval priznanie sumy 1 500 eur pre sťažovateľa za primerané finančné zadosťučinenie. Vo zvyšnej časti požadovaného finančného zadosťučinenia, ktorú už ústavný súd nepovažoval za primeranú, návrhu sťažovateľa nevyhovel.

IV.
Trovy konania

29. Ústavný súd napokon rozhodol podľa § 37 ods. 2 a § 73 ods. 3 zákona o ústavnom súde o trovách konania a ich náhrade, ktoré vznikli v súvislosti s právnym zastupovaním sťažovateľa v konaní pred ústavným súdom. Pri stanovení výšky trov právneho zastúpenia sťažovateľa a priznanej náhrady týchto trov vychádzal ústavný súd z vyhlášky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 655/2004 Z. z. o odmenách a náhradách advokátov za poskytovanie právnych služieb v znení neskorších predpisov (§ 1 ods. 3, § 11 ods. 3, § 16 ods. 3), podľa ktorej základná sadzba odmeny za úkon právnej služby uskutočnený v roku 2021 je 181,17 eur, hodnota režijného paušálu je 10,87 eur. Právna zástupkyňa sťažovateľa má nárok na odmenu za dva úkony právnej služby v roku 2021 (prevzatie a príprava zastúpenia, doplnenie ústavnej sťažnosti ústavnému súdu) v sume 384,08 eur vrátane režijného paušálu (2 x 181,17 eur + 2 x 10,87 eur). Tieto trovy konania uhradí na účet ustanovenej právnej zástupkyne sťažovateľa Kancelária Ústavného súdu Slovenskej republiky v súlade s ustanovením § 37 ods. 2 zákona o ústavnom súde. Odmenu za tretí úkon právnej služby (repliku sťažovateľa) ústavný súd nepriznal, pretože jej obsah nepovažoval za taký, ktorý by prispel k bližšiemu objasneniu posudzovanej veci. Vzhľadom na výsledok konania o ústavnej sťažnosti, vychádzajúc z § 73 ods. 3 zákona o ústavnom súde, náhradu trov štátu je povinný zaplatiť okresný súd na účet Kancelárie Ústavného súdu Slovenskej republiky.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 30. septembra 2021

Robert Šorl
predseda senátu